

Vorderberg, Radwerk IV, egyedülálló ipari műemlék

2019. március 08. 10:54

Látogatás a stájer vaskohászat hajdani központjában

Stájerország szívében, a Graztól északra húzódó Eisenerzi Alpok hegyvonulatai által határolt szűk völgyben fekszik a hosszan elnyúló kisváros, a középkortól egészen a XIX. század végéig a vaskohászat egyik fellegvárának számító Vorderberg. A ma már csak alig 1000 lakosú településen a dicső ipari múlt számos, jó állapotban fennmaradt emléke őrződött meg. A legérdekesebb látnivaló a Radwerk IV, egy ipari műemlék az ipari forradalom korából, egy faszénnel fűtött kohó, melynek gigantikus fűtatóit, a gyors folyású hegyi patak által hajtott monumentális vízikerek hajtotta. Vorderberg rövid története

Ma már nehezen elképzelhető, hogy a csendes, maximum a városkát átszelő forgalmas főút zajától hangos település egykoron egész **Közép-Európa** egyik legfontosabb ipari központjának számított. A **Präbichl-hágó** mellett magasodó, maja piramis alakúra bányászott **Erzberg**, azaz Érchegy, vasércbányászata már a XIII. században jelentős méreteket öltött, idővel a hágó mindkét oldalán létrejött egy városka, ahol a vasérc feldolgozása történt. Északon, a ma **Eisenerznek** hívott település, délen pedig **Vorderberg**, melynek neve (a hegy előtt) is arra utal, hogy itt minden a bányászat körül forgott. A városka a XV. század folyamán alakult ki, a városi jogokat 1453-ban kapta meg.

A középkor mementói a késő gótikus stílusú **plébániatemplom** és a település északi szélén álló **Szent Lőrinc-erődtemplom** épületei. A főútca és a főtér házai közt is nagy számban találunk középkori eredetűeket. A városka fénykorában 14 ún. **Radwerk** működött, melyek a völgyben futó bővizű, sebes folyású patakra telepedtek rá. Ezek tulajdonképpen faszénnel fűtött **vaskohók** voltak, a fűtatókat pedig hatalmas **vízikerek** működtették, a faanyagot a környező hegyek erdeinek kiirtásából nyerték. A XIX. században már fogaskerekű gőzössel hozták le a hegyről az ércet, nagyüzemben dolgozták fel azt a város üzemében.

Stájerország jótévedője **János főherceg** is aktív részt vállalt a város fejlődéséből, 1822-től pár évig itt is lakott, az egyik kohó vezetője és tulajdonosa is volt. Támogatásával 1840-ben **Peter Tuner** a városban alapította meg a **Stájer Bányászati és Kohászati Tanintézetet**, mely ma is működik **Bányászati egyetemként**, igaz, már a közeli **Leoben** városában. A főherceg sógora, **Johann Dulnig** pedig a közlekedést és a szállítást reformálta meg az új vasútvonal kiépítésével. A XIX. század vége felé az idő és a technika fejlődése túlhaladta a város lehetőségeit, a kohászat központja is lejjebb költözött a völgyben, **Donawitzbe**, jelenleg is ott működik Ausztria második legnagyobb vasipari központjaként. A XX. század elején szép lassan, egymás után álltak le a faszén kohók a városban, a városka pedig Csipkerózsika álomba szenderült. **Radwerk IV látogatása**

Durva élmény lehetett, mikor 150 éve, a szűk völgyben teljes gázzal működött a 14 faszénnel fűtött kohó, ontották magukból a füstöt, és folyamatosan járt köztük a füstöt okádó gőzös. Szerencsére ma már a friss hegyi levegő az uralkodó, a megmaradt ipari műemlékeket is csak kósza turisták látogatják. A **Radwerkek** mind a patak partjára épültek, északról délre történt számozásuk, különböző állapotban maradtak fent az utókornak, közülük a legnagyobb és legteljesebb, a **Hauptplatzon** (Fő tér) álló klasszicista homlokzatú **Radwerk IV**. A **Fő tér** alatt folyik el a patak, a **Vorderberger Bach**, itt áll a középkori eredetű, erkélyes, hagymasisakos tornyú **városháza** épülete is, és egy szép **kovácsoltvas kút** a XVII. századból. A kohó mai tornyos épülete egy régebbi létesítmény helyén 1846-ban épült és 1911-ig működött. 1928-ban védetté nyilvánították, 1959-től vezetés keretében lehet látogatni az egyedülálló ipari műemléket. A téren áll egy eredeti gőzös **lokomotív** is, mely remek összhangot képez a kohó épületével.

A bejárat az épület túloldalán van, innen jól megfigyelhetjük az alant robogó patakot is, mely hajtotta a hatalmas, máig látható, 5 méter átmérőjű, 1,3 m széles **vízikereket**. A belülről meglepően tágas, többszintes épület kellően zord, sötét és poros, autentikus ipari forradalom szaga lengi be, a közepére épült ultramodern

felvonó csak kicsit ront az élményen. A vezetés során részletes információkat kapunk az üzem működéséről, a különböző folyamatokról, betekintheünk a kohók mélyére, láthatjuk a szállító eszközöket, az érc feldolgozásához használt szerszámokat, munkaruhákat. Néhány régi fénykép eleveníti fel a nyüzsgő korszakot, a lift kivételével szinte az egész épületbelső úgy néz ki, ahogy 1911-ben itt hagyták. Egy 1853-ban épült hatalmas, eredeti **gőzgépet** is láthatunk, a kezdetlegesnek tűnő, kötéllal húzott felvonók emlékeztetnek rá, hogy mennyit is változott korunk néhány emberöltő alatt.

A látogatás végére kissé nyomasztóvá váló hangulat könnyen feloldódik, amint kilépünk a megkapóan szép környezetben épült kohóból, a bejárat közelében áll a **Radwerk III** 1821-ben épült épülete és kohója, a patak túlsópartján. **Gyakorlati tudnivalók**Cím: Hochofenmuseum Radwerk IV, Vordernberg, Peter Tuner Strasse 2.

Nyitvatartás:

Májustól októberig péntektől vasárnapig, ill. ünnepnapokon 14 órakor fixen van egy vezetés. Ezen kívül előre egyeztetett időpontokban van vezetett bemutatás. A vezetés kb. másfél órás. A vezetés német nyelvű, angol szöveget adnak. **Telefonszám:** 0664-734 91 994 **Belépő:** 6

<http://kirandulastippek.hu/news/article/vordernberg-radwerk-iv-egyedulallo-ipari-muemlek>